

Чернігівська обласна універсальна
наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка

**ЗНАМЕННІ І ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ПО ЧЕРНІГІВСЬКІЙ
ОБЛАСТІ НА 2011 РІК**

Чернігів 2010

ББК 92.5

З – 72

Бібліографічний покажчик «Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 2011 рік» має рекомендаційний характер і не претендує на вичерпність. Складачем вибрано десять різнопланових дат, до яких написано короткі додаткові відомості і складені рекомендаційні списки. Посібник стане у нагоді музейним і бібліотечним працівникам, краєзнавцям і журналістам, студентам і викладачам вузів.

Складачі: Л. В. Студьонова, І. Я. Каганова.

Редактор: І. Я. Каганова.

Відп. за вип: І. М. Аліференко.

Комп'ютерний набір: Л. В. Студьонова.

Макетування: О. В. Дорохова.

Ризограф ОУНБ ім. В. Г. Короленка.

Тираж 70

ПЕРЕЛІК ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ ПО ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

СІЧЕНЬ

– 150 років тому (1861) вийшов перший номер журналу «Черниговские епархиальные известия», у Чернігові відкрито книгарню – читальню М.Кранца.

1 – 185 років тому на хуторі Мотронівка поблизу Борзни народився В.М.БІЛОЗЕРСЬКИЙ (1826 – 1899) – один з організаторів Кирило-Мефодіївського братства, автор його статуту. Видавав у Санкт-Петербурзі перший український журнал «Основа» (1861 – 1862). Брат Г. Барвінок.

– 150 років тому народився Ю.Ф.КАРСЬКИЙ (1861 – 1931) – видатний вчений-славіст кінця ХІХ –першої третини ХХ ст., випускник Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька.

– 70 років тому у с. Хмельниця Чернігівського р-ну народився П.К.ОМЕЛЬЧЕНКО (1941 – 1998) – український співак – баритон, заслужений артист України.

3 – 75 років від дня народження М.К.БОЙКА (1936) – доктора історичних наук, професора ЧНПУ ім. Т.Г.Шевченка, відомого дослідника Чернігівського краю.

5 – 60 років від дня народження В.О.ДЯТЛОВА (1951) – доктора історичних наук, проректора ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка. Народився у с. Бучки Новгород-Сіверського району.

7 – Різдво Христове.

– 110 років тому в м. Ічня народився В.Г.ЧУМАК (1901–1919) – український поет, громадський діяч.

12 – 120 років тому у с. Княжичі Глухівського пов. Чернігівської губ. (зараз Сумської обл.) народився П.І.СМОЛІЧЕВ (1891 – ?) – історик і археолог, дослідник давньоруського курганного могильника с. Шестовиці Чернігівського р-ну та ін. Репресований.

*14 – 100 років тому у Чернігові народився А.Н.РИБАКОВ (1911 – 1998) – російський письменник, лауреат Державної премії СРСР. Жив і працював у Москві.

*23 – 120 років тому в с. Піски Бобровицького р-ну народився П.Г.ТИЧИНА (1891 – 1967) – український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч, новатор поетичної форми.

– 80 років тому в с. Стольне Менського р-ну народився І.В.СПОДАРЕНКО (1931 – 2009) – головний редактор газети «Сільські вісті», Герой України.

24 – 85 років від дня народження І. П. ДУДКА (1926) – відомого журналіста і краєзнавця, автора книжок з історії Чернігівщини. Народився у с. Хринівка Городнянського р-ну. Живе у Городні.

– 75 років тому у с. Орлівка Новгород-Сіверського р-ну народився Г. М. ЖЕЛІЙ (1936 – 2004) – заслужений журналіст України. Працював у газетах Чернігова і області.

28 – 140 років тому в с. Яриловичі Городнянського повіту народився П.М.ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ (1871 – 1910) – історик, краєзнавець, управитель Чернігівської губернської архівної комісії, автор праць з історії Чернігівщини.

– 60 років від дня народження Л.К.КАДЕНЮКА (1951) – першого льотчика – космонавта незалежної України, генерал-майора Збройних Сил України, Героя України. Закінчив ЧВВАУЛ, в якому деякий час працював льотчиком – інструктором (1976).

29 – 80 років від дня народження П.В.МОРОЗА (1931) – народного артиста України, актора Чернігівського академічного українського музично-драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка.

ЛЮТИЙ

*2 – 90 років тому у с. Моровськ Козелецького р-ну народився Г.Ф.ПОНОМАРЕНКО (1921 – 1996) – видатний російський композитор, народний артист СРСР.

3 – 100 років тому в Ічні народився В.П.ШВИДЧЕНКО (1911 – 2000) – живописець і скульптор, член Спілки художників України.

3 – 70 років від дня народження А.О.СТРИГИ (1941) – викладача Чернігівського музичного училища ім. Л.М.Ревуцького, заслуженого працівника культури України.

4 – 85 років тому у Борзні народилась Г.Н.КАЛЬЧЕНКО (1926 – 1975) – скульптор, народний художник УРСР.

5 – 60 років від дня народження О.Б.КОВАЛЕНКА (1951) – відомого історика, професора, директора Інституту історії, етнології та правознавства ім. О.М.Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка. Голова Чернігівської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, президент клубу „Краєзнавець”, що діє в ОУНБ ім. В.Г.Короленка з 1974 р. Народився у Чернігові.

6 – 100 років тому у Корюківці народився Ф.М.ДУДКО (1911 – 1940) – Герой Радянського Союзу (1940), учасник війни з білофінами.

9 – 65 років від дня народження С.М.ГАЙДУКА (1946) – члена Національної спілки журналістів України, відомого у Чернігові журналіста радіо – і друкованих ЗМІ.

14 – 145 років тому в с. Есмань Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині с-ще Червоне Сумської обл.) народився М.П.ВАСИЛЕНКО (1866 – 1935) – видатний укр. історик права, ініціатор створення і другий президент ВУАН, академік ВУАН, автор досліджень про Чернігівщину.

16 – 180 років тому в Орловській губернії народився М.С.ЛЄСКОВ (1831 – 1895) – російський письменник, журналіст, чиновник, перекладач. Влітку 1881 року проживав на хуторі Тимки Бобровицького р-ну.

18 – 155 років тому в с. Олешня Ріпкинського р-ну народилася С.Ф.РУСОВА (1856 – 1940) – засновниця вітчизняної дошкільної педагогіки, громадський діяч. У 70-х і 90-х рр. XIX ст. жила в Чернігові. Померла в Празі.

19 – 150 років тому (1861) скасовано кріпосне право в Російській імперії, до складу якої входила Чернігівська губернія.

20 – 185 років тому в Курській області народився О.І.СТРОНІН (1826 – 1889) – педагог, історик, політолог, громадський діяч. Дитинство пройшло у маєтку с. Ряшки Прилуцького р-ну. Закінчив Прилуцьке повітове училище.

– 85 років тому в м. Щорс народилася Л.О.ВАКУЛОВСЬКА (1926 – 1991) – білоруська і російська письменниця, кіносценарист, автор понад 15 книжок.

21 – 170 років тому в с. Янівка Глухівського повіту Чернігівської губернії народився Ф.М.УМАНЕЦЬ (1841 – 1918) – письменник і громадський діяч, випускник Новгород-Сіверської гімназії, голова Чернігівської губернської земської управи з 1895 року.

– 75 років від дня народження С.В.КЛЮЧНИК (1936) – мистецтвознавець, першого директора (1983) Чернігівського художнього музею. Народилася у Чернігові.

24 – 90 років тому народився Ф.А.КОЦЮБІНСЬКИЙ (1921 – 1991) – скульптор, заслужений діяч мистецтв УРСР, автор пам'ятників у Чернігові. Внук письменника М.М.Коцюбинського.

25 – 110 років тому у Ніжині народилася М.В.НЕЧКІНА (1901 – 1985)р – російський історик, академік АН СРСР, лауреат Державної премії СРСР.

26 – 100 років тому народився П.К.КУМАНЬОК (1911 – 1972) – організатор партизанського руху в Україні, перший секретар Сумського підпільного обкому партії (1942 – 1943), секретар

Чернігівського обкому партії (1955 – 1959), голова виконкому Чернігівської облради (1959 – 1961).

27 – 180 років тому народився М.М.ГЕ (1831 – 1894) – російський живописець. З 1876 р. жив на х. Іванівському, тепер с. Шевченка Бахмацького району.

28 – 100 років тому у с. Кучинівка Щорського р-ну народився М.В.МЕЛАЩЕНКО (1911 - ?) – Герой Радянського Союзу (1943).

БЕРЕЗЕНЬ

4 – 85 років тому народився П.О.СЕРДЮК (1926 – 1999) – відомий критик і літературознавець, лауреат премії ім. М.Коцюбинського, доцент НДПУ ім. М.Гоголя, автор кількох книг.

5 – 110 років тому в с. Лапино Мглинського повіту Чернігівської губернії (нині Брянська обл.) народився Л.В.МИЛОВИДОВ (1901 – 1930) – літературознавець, історик, краєзнавець. Закінчив Ніжинський ІНО, викладав у ніжинських і чернігівських школах, служив у Чернігівському відділі народної освіти. Помер у Чернігові.

10 – 70 років від дня народження В.С.ЄГОРОВОЇ (1941) – співачки, викладача Ніжинського училища культури та мистецтв ім. М.Заньковецької. Заслужений працівник культури України.

15 – 70 років від дня народження В.А.ТИМЧЕНКО (1941) – режисера – постановника Чернігівського академічного українського музично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, лауреат премії ім. М.М. Коцюбинського.

16 – 110 років тому у Чернігові народився Б.С. БУТНИК – СІВЕРСЬКИЙ (1901 – 1983) – кандидат історичних наук, мистецтвознавець, автор наукових розробок, де представлена Чернігівщина.

17 – 160 років тому у Новозибкові Чернігівської губернії (нині Брянської обл.) народився П.Я.АРМАШЕВСЬКИЙ (1851 – 1919) – геолог, мінералог, складач геологічної карти Чернігівщини.

*22 – 15 років тому (1996) відбулися установчі збори т-ва «Чернігівське земляцтво» у Києві.

23 – Всеукраїнський день працівників культури і аматорів народного мистецтва.

25 – 100 років тому у Ніжині народився О.М.БОГОЛЮБОВ (1911 – 2004) – український математик і механік, доктор технічних наук, член-кореспондент АН України, автор праць з історії математики і механіки.

26 – 70 років тому у с. Кучинівка Щорського р-ну народився Л.Н.ТЕРЕХОВИЧ (1941 – 1992) – український поет, дисидент, позбавлений свободи за лист на радіо «Свобода». Жив і помер у рідному селі.

30 – 110 років тому народився О.Ф.ФЕДОРОВ (1901 – 1989) – один з організаторів і керівників партизанського руху на Чернігівщині під час Великої Вітчизняної війни. Двічі Герой Радянського Союзу. Почесний громадянин Чернігова.

– 90 років тому у с. Синявці Менського району народився О.І.ДЕЙ (1921 – 1986) – фольклорист, етнограф, доктор філологічних наук, очолював український музей етнографії і художніх промислів АН УРСР, був редактором журналу «Народна творчість та етнографія».

КВІТЕНЬ

*4 – 70 років від дня народження Л.Н.ГОРЛАЧА (1941) – українського поета, лауреата премії ім. М.Островського і Міжнародної премії Фондації д-ра М.Дем'яніва «Свобода і мир для України». Народився у Ріпках.

12 – 65 років тому народився В.М.СТРУТИНСЬКИЙ (1946 – 2003) – відомий український поет і журналіст, випускник НДПІ ім. М.Гоголя, лауреат літературної премії ім. Л.Глібова. Жив і працював у Чернігові.

16 – 170 років тому у Борзні народилася Х.Д.АЛЧЕВСЬКА (1841 – 1920) – український педагог – просвітитель, організатор недільних шкіл в Україні.

17 – 50 років від дня народження Г.О.МАТВІЙЦЕВОЇ – художника – графіка. Народилась у Чернігові.

18 – 50 років від дня народження І.Б.МАТЯШ (1961) – історика, фахівця з історії української культури, архівознавства, доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки, лауреата премії ім. В.Веретенникова Головархіву України, ім. М.Костомарова НАН України. Народилася у Прилуках.

23 – 85 років тому у с. Бурімка Ічнянського р-ну народився П.О.БАСАНЕЦЬ (1926 – 2007) – народний художник УРСР.

26 – 25 років тому (1986) сталася аварія на ЧАЕС, у результаті якої постраждала і Чернігівська область.

– 65 років тому у Прилуках народилася О.В.ШУЛЬГА (1946 – 2004) – поетеса, член НСП України. Похована у рідному місті.

*28 – 70 років від дня народження В.І.ЛОПАТИ (1941) – графіка, народного художника України, лауреата Державної премії ім. Т.Г.Шевченка. Народився у с. Нова Басань Бобровицького р-ну.

– 90 років тому у Чернігові народився О.М.ШЛЬОНЧИК (1921 – 2008) – майстер музичних інструментів, народний майстер декоративно-прикладного мистецтва України та Молдови.

ТРАВЕНЬ

5 – 100 років тому в с. Івангород Ічнянського р-ну народився М.П.БОЙКО (1911 – ?) – Герой Радянського Союзу (1943).

5 – 70 років від дня народження Г.І.ХАЛИМОНЕНКА (1941) – письменника, перекладача. Народився у с. Товкачівці Прилуцького р-ну.

6 – 165 років тому у Борзнянському повіті народився П.С.КОРОБКА (1846 – після 1919) – правознавець, освітній діяч і добродійець. Юнацькі роки провів у маєтку матері в с. Мрин Носівського повіту. Навчався в Ніжинській гімназії та Ніжинському ліцеї.

7 – 65 років від дня народження І. В. ДОРОЖКІНОЇ (1946) – голови Чернігівської обласної організації Спільки жінок України, нагороджена орденом «Княгиня Ольга». Народилась у Прилуках.

10 – 60 років від дня народження Н.М.ГАЛКОВСЬКОЇ (1951) – української поетеси, лауреата премії ім. Б.Грінченка, голови Чернігівського міського товариства «Просвіта». Народилась у Чернігові.

17 – 65 років від дня народження М.А.ЛЯШЕНКА (1946) – журналіста, видавця, лауреата літературної премії „Тріумф”. Член Ради Т-ва „Чернігівське земляцтво” у Києві.

*22 – 150 років тому (1861) відбулося перепоховання праху Т.Г.ШЕВЧЕНКА (1814 – 1861) на Чернечій горі поблизу Канева. Скорботний шлях сюди пролягав і через Чернігівщину.

23 – 70 років тому народився В.О.БЕЙ (1941 – 1992) – співак, заслужений артист Російської Федерації. У 1983 – 1992 рр. працював солістом Чернігівської обласної філармонії

24 – 130 років тому народився О.О. БОГОМОЛЕЦЬ (1881 – 1946) – видатний український вчений – патофізіолог, державний і громадський діяч, академік, президент АН УРСР і віце-президент АН СРСР. У 1884 – 1904 рр. проживав у Ніжині, у родині матері народоволки С.М. Присецької.

25 – 65 років від дня народження М.В.СУКАЧА (1946) – керівника Чернігівського академічного симфонічного оркестру «Філармонія», лауреата премії ім. М.Коцюбинського, заслуженого діяча мистецтв України.

26 – 75 років від дня народження А.М.СОЛОМКА (1936) – відомого українського прозаїка, автора історичних романів про Чернігівщину. Жив і працював у Мені, с. Макошині Менського району. Дитячі роки пройшли у с. Іваниця Ічнянського р-ну.

31 – 80 років від дня народження П.П. КОНОНЕНКА (1931) – відомого теоретика літератури, доктора філологічних наук, академіка АН Вищої школи. Народився у с. Марківцях Бобровицького р-ну.

ЧЕРВЕНЬ

– 100 років тому (1911) розпочала свою діяльність Носівська селекційна дослідна станція, на базі якої 7 червня 1956 року була створена Чернігівська державна сільськогосподарська дослідна станція. З 13 березня 2001 року правонаступником цього закладу став Чернігівський інститут агропромислового виробництва Української Академії аграрних наук. Носівська селекційна дослідна станція стала широко відомою завдяки працям академіка К.К. Гедройца та інших науковців-селекціонерів.

2 – 65 років від дня народження В.А.ЛИЧКОВАХА (1946) – завідувача кафедри історії і теорії культури ЧНПУ ім. Т.Г.Шевченка, доктора філософських наук, професора, автора наукових праць та історико-краєзнавчих статей.

4 – 70 років тому у Ніжині народився В.О.МЕЛЬНИК (1941 – 1997) – відомий літературознавець, доктор філологічних наук, доктор філософії Українського Вільного Університету у Мюнхені, лауреат Державної премії України ім. Т.Г.Шевченка.

5 – 75 років від дня народження С.С.ГРИЩЕНКА (1936) – українського співака, народного артиста України. Народився у Гнідинцях Варвинського району.

8 – 85 років тому у Прилуках народився О.В.КОШОВИЙ (1926 – 1943) – член штабу комсомольсько-молодіжного підпілля «Молода гвардія» в м. Краснодоні, Герой Радянського Союзу. У Прилуках на його честь встановлено пам'ятник і створено історико-меморіальний музей.

– 70 років тому у Новгороді-Сіверському народився А.І.КОЛОШИН (1941) – різьбяр, заслужений художник України, заслужений майстер народної творчості України.

13 – 65 років від дня народження С.О.ПОЛОВНИКОВОЇ (1946) – зав. відділом Чернігівського історичного музею ім. В.В. Тарновського. Заслужений працівник культури України. Народилась у Чернігові.

15 – 100 років тому в Острі Козелецького р-ну народився В.Г.КОЛЕСНИК (1911 – 1943) – Герой Радянського Союзу (1944).

*22 – 70 років тому (1941) почалась Велика Вітчизняна війна (1941 – 1945) радянського народу проти гітлерівської Німеччини.

25 – 100 років тому у Носівці народився С.Ф.ШИШКО (1911 – 1997) – живописець, народний художник СРСР і УРСР, лауреат Державної премії України ім. Т.Шевченка.

26 – 100 років тому у Ріпках народилася І. Б. МІЗЕЦЬКА (1911 – 1994) – доктор хімічних наук, професор, лауреат Державної премії України.

27 – 50 років від дня народження О.В.СОКОЛОВА (1961) – Чернігівського міського голови, депутата обласної ради. Народився у Чернігові.

29 – 360 років тому (1651) литовський гетьман Я.Радзивіл розпочав штурм Чернігова, який завершився для нього поразкою.

28 – День Конституції України.

30 – 125 років тому народився Т.ОСАДЧИЙ (1886 – 1945) – економіст і земський статистик, організатор кооперативних товариств по селах Конотопського повіту Чернігівської губернії. У 1926 р. – директор Тиницької сільськогосподарської профспілкової школи (маєток Кочубея) Бахмацького району.

ЛИПЕНЬ

– 20 років тому (1991) створено Чернігівську обласну організацію Спілки жінок України.

1 – 95 років тому (1916) відкрито Чернігівський учительський інститут (тепер Чернігівський Національний педагогічний університет ім. Т.Г.Шевченка).

2 – 65 років від дня народження В.М.ЛЕУСА (1946) – прозаїка, члена НСП України, журналіста, краєзнавця, лауреата премії ім. М.М.Коцюбинського. Народився у с. Крутоярівка Прилуцького р-ну. Живе в Чернігові.

4 – 75 років від дня народження В.А. ПОПУДРЕНКА (1936) – народного артиста України, актора Чернігівського академічного українського музично-драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка. Народився у Чернігові.

9 – 50 років від дня народження Я.І.РУТАРА (1961) – військового комісара Чернігівського обласного військового комісаріату.

12 – 195 років тому у с. Городище Стародубського повіту Чернігівської губернії народився О.І.ХАНЕНКО (1816 – 1895) – громадський і науковий діяч, голова Чернігівської губернської управи 1870 – 1874 рр., якого називали історіографом Чернігівської губернії.

– 70 років від дня народження В.І.ФОМЕНКА (1941) – відомого журналіста, члена Нац. спілки журналістів України, кіно- і радіодраматурга. Народився у Чернігові.

– 70 років від дня народження В.А.БАЖЕНОВА (1941) – вченого в галузі будівництва та архітектури, доктора технічних наук, лауреата Державної премії України. Народився у Городні.

– 65 років від дня народження П.П.МИРОНЕНКА (1946) – графіка з Чернігова.

13 – 70 років тому (1941) ухвалено рішення ЦК КП(б)У про утворення Чернігівського підпільного обкому компартії.

– 60 років від дня народження Н.П.ШОПСЬКОЇ (1951) – чернігівської журналістки, члена Нац. спілки журналістів України.

15 – 75 років від дня народження О.С.ЧЕРЕПОВСЬКОГО (1936) – графіка, члена Чернігівської обласної організації Спілки художників України.

*19 – 70 років тому в с. Лебедівка Козелецького р-ну народився В.В.ЧУХЛІБ (1941-1997) – відомий український дитячий письменник. Деякий час жив і працював в Острі.

20 – 60 років від дня народження В.М.САПОНА (1951) – відомого чернігівського журналіста, краєзнавця і поета, лауреата премій ім. О.Десняка та В.Еллана-Блакитного. Народився у с. Рудка Чернігівського р-ну.

23 – 160 років тому народився В.К.СОЛОНІНА (1851 – 1914) – нащадок старовинного козацького роду, пов'язаного з Козельцем та Остром. Відіграв значну роль в історії Остра.

25 – 100 років тому (1911) закрито Чернігівську «Просвіту».

– 60 років від дня народження В.М.ТАНДУРИ (1951) – першого проректора ЧНПУ ім. Т.Шевченка.

27 – 75 років від дня народження А.І. ГУРСЬКОГО (1936) – народного артиста України, колишнього актора Чернігівського українського музично-драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка. Народився у с. Великі Осняки Ріпкинського району. Живе і працює в Тернополі.

– 70 років від дня народження А.П.ЧАЙКИ (1941) – скульптора, члена Чернігівської обласної організації Спілки художників України.

*30 – 150 років тому в с. Миколаївці Борзнянського р-ну народилася Л.О.ЯНОВСЬКА (1861 – 1933) – український прозаїк і драматург.

31 – 60 років тому (1951) відкрито Чернігівську обласну лікарню.

СЕРПЕНЬ

2 – 90 років тому народився І.А.ОЛІФЕРОВСЬКИЙ (1921 – 1997) – член Нац. спілки журналістів України, заслужений працівник культури України, колишній редактор Чернігівської

районної газети «Шляхом комунізму» (нині – «Наш край»), співробітник газети «Деснянська правда», автор краєзнавчих публікацій.

5 – 70 років тому в м. Красний Лиман Донецької області народився Л.Д.КИЗИМ (1941 – 2010) – український льотчик – космонавт, двічі Герой Радянського Союзу, випускник Чернігівського вищого авіаційного училища льотчиків ім. Ленінського комсомолу (1963). Похований у Москві.

6 – 70 років тому (1941) завершено формування обласного партизанського загону на чолі із М.М.ПОПУДРЕНКОМ (1906 – 1943) – майбутнім Героєм Радянського Союзу (1943).

– 60 років від дня народження М.Л.ПАНЬКА (1951) – заслуженого майстра народної творчості з Чернігова.

18 – 175 років тому у с. Переходівка Ніжинського р-ну народився О.Я.КОНИСЬКИЙ (1836 – 1900) – письменник, публіцист, громадський діяч, дослідник життя і творчості Т.Г.Шевченка.

21 – 60 років від дня народження М.П.ТАРАСОВЦЯ (1951) – голови правління ЗАТ «Полікомбанк», депутата Чернігівської облради.

24 – День незалежності України.

– 90 років тому народився Л.А.ПОЛТАВА (Пархомович) (1921 – 1990) – український поет, прозаїк, драматург, публіцист, громадський діяч. Закінчив школу у Любечі (1938) і Ніжинський учительський інститут (1940). Активний учасник українського підпілля. Помер у Нью-Йорку.

25 – 65 років від дня народження В.І.РОЖКА (1946) – професора, доктора мистецтвознавства, проректора Національної музичної академії України ім. П.Чайковського. Заслужений діяч мистецтв України. Народився у с. Хороше Озеро Ніжин. р-ну.

ВЕРЕСЕНЬ

– 75 років тому (1936) на Чернігівщині розпочалися арешти невинних людей, оголошених «ворогами народу».

– 20 років тому (1991) припинив свою діяльність Чернігівський обком Компартії України.

4 – 170 років тому у с. Сахнівка Менського району народився Д.К.МОРОЗ (1841–1894) – український письменник. Жив у рідному селі.

– 130 років тому (1881) відкрито перший пам'ятник М.Гоголю у Ніжині скульптора П.П.Забіли (1830 – 1917).

5 – 100 років тому (1911) російський імператор Микола II відвідав Чернігів. До його приїзду упорядковано місто і видано книгу «Картины церковной жизни Черниговской епархии из IX вековой ее истории».

6 – 65 років від дня народження В.П.БОРИСЕНКА (1946) – заслуженого журналіста України, колишнього редактора обласної газети «Деснянська правда». Народився у с. Рудня Корюківського р-ну.

11 – 160 років тому народився М. М.НЕПЛЮЄВ (1851 – 1908) – поміщик – філантроп, дипломат, педагог і письменник, засновник Крестовоздвиженського трудового братства для селян на хуторі Воздвиженському Глухівського повіту Чернігівської губернії.

– 100 років тому у Кривому Розі народився М.Д.ХАЗАН (1911 – 1943) – український письменник – новеліст. Працював у редакції Чернігівської обласної газети «Більшовик» (після війни змінила назву на «Деснянська правда»). Загинув у партизанському загоні.

– 75 років від дня народження А.Д.ЛЯШЕНКО (1936) – визнана майстриня вишиваних ікон. Виставлялась у Ніжині, Чернігові, Києві та інших містах. Народилась у Чернігові.

– 70 років від дня народження І.С.ПЛЮЩА (1941) – відомого державного і громадського діяча України, колишнього голови Верховної Ради України. Герой України. Народився у Борзні.

16 – 230 років тому (1781) видано царський указ про утворення Київського, Чернігівського та Новгород-Сіверського намісництв.

– 85 років тому на Київщині народився І.М.ШЕВЧЕНКО (1926 – 2009) – відомий український прозаїк. Жив у Козельці.

21 (за іншими даними 8 жовтня) – 100 років тому в Ніжині народився М.Н.БЕРНЕС (1911 – 1969) – народний артист РРФСР, популярний актор радянського кіно, співак.

23 – 80 років від дня народження Б.Ю.ГУКИ (1931) – професора, доктора технічних наук, лауреата Державної премії СРСР. Народився у смт. Ріпки.

– 75 років тому у с. Мутичів Ріпкинського р-ну народився А.П.ГРИЩЕНКО (1936 – 2006) – професор, доктор філологічних наук, член - кореспондент АПН України, заслужений діяч науки і техніки України. Жив у Києві.

30 – Всеукраїнський День бібліотек.

ЖОВТЕНЬ

3 – 65 років від дня народження В.П.ПЕТРОВА (1946) – голови наглядової ради ЗАТ «КСК «Чексіл».

– 60 років від дня народження В.В.ОСИПЕНКА (1951) – голови Державної податкової адміністрації у Чернігівській області.

4 – 75 років від дня народження І.П.КРУША (1936) – співака, заслуженого артиста України, соліста Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм. Народився у Чернігові.

– 60 років тому у с. Червоні Партизани Носівського р-ну народився М.М.СУЛІЙ (1951 – 2000) – нейрохірург, доктор медичних наук, лауреат Державної премії України.

5 – 165 років тому у Кіровограді народився П.С.ПОРЕЦЬКИЙ (1846-1907) – доктор астрономії, математик, професор, один із засновників математичної логіки. З 1889 р. проживав у с. Жовідь Щорського р-ну. Помер і похований там же.

6 – 130 років тому у Носівці народився І.А. КОЧЕРГА (1881 – 1952) – драматург, театральний і літературний критик, публіцист, заслужений діяч мистецтв УРСР. Навчався у Чернігівській гімназії, працював чиновником у Чернігові.

7 – 315 років тому в Прилуках народився Я.А.МАРКОВИЧ (1696 – 1770) – мемуарист і хроніст.

9 – 70 років від дня народження Є.Ф.ПАВЛОВА (1941) – живописця, заслуженого художника України, який живе і працює в Чернігові.

10 – 150 років тому у Седневі Чернігівського р-ну народився Ф.А.ЛИЗОГУБ (1851 – 1928) – гласний Городнян. повітової управи, згодом – Чернігівської губернської земської управи, міністр внутрішніх справ Української держави гетьмана П.Скоропадського, брат Д.А.Лизогуба, помер у Белграді (нині Сербія).

11 – 75 років від дня народження В.Т.СОЛОМАХИ (1936) – диригента, керівника муніципального оркестру в Чернігові, лауреата премії ім. М.Коцюбинського, заслуженого працівника культури України. Народився у Чернігові.

17 – 100 років тому у с. Машево Семенівського району народився Г.С.АРТОЗЕЄВ (1911 – 1999) – Герой Радянського Союзу, командир партизанського загону ім. Чапаєва Чернігівського партизанського з'єднання в 1941 – 1944 рр. Автор кількох книг про партизанів Чернігівщини.

18 – 190 років тому народився М.С.БАШИЛОВ (1821 – 1870) – український і російський живописець. Тривалий час жив у с. Линовиця Прилуцького р-ну.

22 – 65 років від дня народження Д.Й.ІВАНОВА (1946) – відомого українського поета, лауреата Національної премії ім. Т.Г.Шевченка, редактора Чернігівської обласної газети «Гарт».

23 – 70 років від дня народження І.С.БУРЕНКА (1941) – поета з Чернігова, автора кількох збірок поезій, заслуженого працівника культури України, автора тексту гімну Чернігова. Народився у Рожнівці Ічнянського р-ну.

25 – 85 років від дня народження І.М.КОРБАЧА (1926) – відомого українського прозаїка і журналіста, лауреата премії Українського фонду культури, премії ім. М.Коцюбинського. Народився у Березні Менського р-ну.

27 – 100 років тому у с. Мощенка Городнянського р-ну народився І.Є.ЦИМБАЛИСТ (1911 – 1960) – командир диверсійної групи партизанського з'єднання О.Ф.Федорова, Герой Радянського Союзу.

30 – 65 років від дня народження М.Ф.СЕЛІВОНА (1946) – голови Конституційного Суду України у відставці, кандидата юридичних наук, заслуженого юриста України. Народився у с. Шестовиці Чернігівського р-ну.

ЛИСТОПАД

1 – 120 років тому у Ніжині народився О.М.ТВЕРДОВСЬКИЙ (1891 – 1918) – сотник УГА. Загинув у бою під Крутами.

5 – 65 років від дня народження І.Д.КУЖІЛЬНОГО (1946) – журналіста і краєзнавця. Перший редактор обласної газети «Чернігівський вісник». Народився у Звеничеві Ріпкинського р-ну.

6 – 65 років тому в с. Чепігівка Ріпкинського р-ну народилася Л.В.ДОВБЕНКО (1946 – 1998) – відома журналістка і поетеса. Похована у Чернігові.

7 – 70 років тому (1941) створено Лосинівську підпільну комсомольсько-молодіжну організацію на чолі із вчителькою Ф.М.Мстиславською.

9 – День української писемності та мови.

11 – 60 років від дня народження О.П.ШОЛОХА (1951) – заступника генерального директора з радіомовлення Чернігівської обласної державної телерадіокомпанії „Сівер-центр”. Заслужений журналіст України.

13 – 85 років тому у с. Суличівка Ріпкинського району народився М.С. ПРОКОП'ЮК (1926 – 2001) – художник – пейзажист і портретист, член Спілки художників України.

14 – 115 років тому (1896) почала працювати Чернігівська вчена губернська архівна комісія.

16 – 120 років тому у Кролеві (нині Сумська обл.) народився О.О.КАРПЕКО (1891 – 1969) – забутий організатор освіти, випускник і ректор НІНО (НДУ ім. М.Гоголя) в 20-х рр. ХХ ст. Закінчив Новгород-Сіверську гімназію. Останні роки життя проживав на Чернігівщині.

20 – 70 років тому (1941) створено Чернігівський обласний об'єднаний партизанський загін під командуванням О.Ф.ФЕДОРОВА (1901 – 1989) – двічі Героя Радянського Союзу.

22 – 80 років тому на Полтавщині народився П.Г.ЗУБ (1931 – 2007) – поет, музикант з Чернігова, лауреат обласних премій ім. М.Коцюбинського та ім. В.Полевика.

23 – 60 років від дня народження В.В.ОМЕЛЯНЕНКА (1951) – художника декоративно - вжиткового мистецтва, члена Чернігівської обласної організації Спілки художників України.

27 – 75 років від дня народження П.Ф.БРЕДЮКА (1936) – художника – пейзажиста, члена Спілки художників України. Народився у Стольному Менського р-ну. Живе у Чернігові.

30 – 80 років від дня народження А.Я.ЛАРЧЕНКОВА (1931) – російського драматурга. У 60-80-х рр. ХХ ст. жив і працював у Чернігові, де на сцені драмтеатру ім. Т.Г.Шевченка йшли його п'єси. Нині – живе у Смоленську.

– 70 років тому народився Д.М.БІЛОУС (1941 – 2009) – головний диригент Чернігівського академічного драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка, заслужений артист України.

ГРУДЕНЬ

1 – 20 років тому (1991) український народ більшістю голосів підтримав самостійність і незалежність України, на виборах віддав перевагу Президенту Л.М.Кравчуку.

3 – 35 років тому (1976) утворено Чернігівську обласну організацію Національної Спілки письменників України.

– 55 років від дня народження О.І.КАПУСТЯН (1956) – генерального директора КП «Телерадіоагенство «Новий Чернігів». Відзначена урядовими нагородами.

6 – 140 років тому народився М.К.ВОРОНИЙ (1871 – 1938) – поет, перекладач, театральний режисер, громадський і державний діяч. У 1903 – 1910 рр. жив і працював у Чернігові. Член Чернігівської «Просвіти». Репресований і розстріляний в Одесі.

9 – 360 років тому народився Д.ТУПТАЛО (1651 – 1709) – український письменник, церковний і громадський діяч, життям і діяльністю пов'язаний з Черніговом.

10 – 85 років від дня народження А.П.ФОМІЧОВА (1926) – відомого журналіста, колишнього співробітника газети «Деснянська правда», філателіста, краєзнавця. Народився у Борзні.

12 – 100 років тому у с. Шептаки Новгород-Сіверського р-ну народився П.М.МАКСИМІХІН (1911 – 1981) – Герой Радянського Союзу (1945).

13 – 90 років тому у Ніжині народився Т.О.ДОКШИЦЕР (1921 – 2005) – видатний трубач, народний артист Росії, професор Російської Академії музики імені Гнесіних. Помер у Вільнюсі (Литва).

18 – 80 років від дня народження М.Х.КОЦЮБИНСЬКОЇ (1931) – українського філолога та літературознавця, лауреата премії ім. В.Стуса та Національної премії України ім. Т.Шевченка, племінниця М.М.Коцюбинського. Дитячі та юнацькі роки провела в Чернігові.

19 – 90 років тому у Вихвостіві Городнянського р-ну народився М.П.ТАРАТИН (1921 – 2001) – вчитель, краєзнавець, організатор і завідувач Вихвостівського музею повісті М.Коцюбинського «Фата моргана».

20 – 80 років від дня народження М.П.АДАМЕНКА (1931) – прозаїка, поета. Лауреат премії ім. Б.Грінченка. Народився у с. Загребелля Сосницького р-ну. Живе в Сосниці.

– 85 років від дня народження А.А.ЧУХНА (1926) – видатного вченого у галузі економіки, одного із засновників і лідерів Київської школи економічної теорії, доктора економічних наук, члена-кореспондента АН України, заслуженого працівника вищої школи. Народився у Батурині Бахмацького р-ну.

– 65 років від дня народження Я.Ф.КОВАЛЬЦЯ (1946) – чернігівського журналіста і письменника, члена Нац. спілки журналістів України. Лауреат премій ім. О.Десняка та В.Блакитного. Народився у Талалаївці.

25 – 100 років тому в Ічні народився М.Я.ПІЩЕНКО (1911 – 1974) – один з визначних майстрів гончарного мистецтва.

27 – 75 років тому у с. Рейментарівка Корюківського р-ну народився В.Г.РОЗСТАЛЬНИЙ (1936 – 2006) – народний артист України, провідний актор Національного академічного українського театру ім. І.Франка у Києві.

29 – 160 років від дня народження В.Є.ВАРЗАРА (1851 – 1940) – відомого вченого – статистика та економіста, основоположника промислової статистики в Росії. З 1874 до 1892 р. жив і працював у Чернігові, де одна з вулиць носить його ім'я.

31 – 360 років тому в Ніжині народився Іоанн МАКСИМОВИЧ (1651 – 1715) – визначний український церковний діяч і письменник, архімандрит Єлецького Успенського монастиря в Чернігові (1696), Чернігівський архієпископ з 1697 р., засновник Чернігівського колегіуму (1700).

– 80 років від дня народження А.М.ТКАЧА (1931) – будівельника за фахом, поета і композитора за покликанням. Народився у с. Сахнівка Менського району. Живе в Архангельську. Старший брат відомих письменників Михася і Миколи Ткачів.

ЦЬОГО РОКУ:

765 років тому (1246) страчено в Золотій Орді Чернігівського князя Михайла Всеволодовича.

400 років (1611) від першої писемної згадки про с.с. Пакуль Чернігівського р-ну, Хрипівка Городнянського р-ну.

365 років тому (1646) у Чернігові Кирилом Транквіліоном Ставровецьким надруковано «Перло многоценное».

350 років (1661) від першої писемної згадки про с.с. Ковчин, Орлівка Куликівського р-ну, Макишин Городнянського р-ну.

345 років тому (1666) у Києві вперше побачила світ збірка „Меч духовный” Л.Барановича (1620 – 1693), який життям та діяльністю пов’язаний з Чернігівщиною.

270 років тому (1741) почалось будівництво Георгіївського собору в Данівці Козелецького району.

260 років тому (1751) утворено театр К.Розумовського в Глухові.

220 років тому (1791) засновано мідноливарний завод братів Чернових у Ніжині.

185 років тому (1826 – 1829) почалось спорудження садово-паркового комплексу «Сокиринський парк» у с. Сокиринці Срібнянського району.

170 років тому (1841) створено першу пожежну команду в Чернігові.

165 років тому (1846 – 1847) Т.Г.Шевченко жив у садибі Лизогубів у Седневі. Працював над «Кобзарем», малював седнівські краєвиди.

150 років тому (1861 – 1863) Л.І.Глібов розпочав видавати щотижневу газету «Черниговский листок».

140 років тому (1871) відкрито Чернігівську учительську семінарію.

115 років тому (1896) відкрито Варвинську народну бібліотеку-читальню.

100 років тому (1911) відкрито жіночу гімназію у Городні та Прилуках.

90 років тому (1921) у Чернігові засновано ремонтно-механічний завод «Жовтневий молот», Новгород-Сіверський російський драмтеатр; відкрито Городнянський педагогічний технікум, Прилуцький меблевий комбінат.

85 років тому (1926) організатором перепису населення став О.А. Квіткін (? – 1937) – вчений-статистик, народжений у Борзні. Репресований і забутий.

80 років тому (1931) засновано Прилуцький завод пластмас.

65 років тому (1946) відкрито Ніжинський міський будинок культури.

60 років тому (1951) відкрито Чернігівський кооперативний технікум.

50 років тому (1961) відкрито Ічнянський історико-краєзнавчий музей, у с. Дігтярі Срібнянського р-ну засновано фабрику художніх виробів ім. 8-го Березня, Щорську музичну школу, пам’ятник Т.Г.Шевченку у Козельці, відповідно першому повоєнному плану міста (1946) у Чернігові створено Алею Героїв.

30 років тому (1981) відкрито музей П.Г.Тичини і пам’ятник йому в с. Піски Бобровицького району.

25 років тому (1986) споруджено Новий міст через Десну біля с. Шестовиці Чернігівського району; відкрито Меморіал Слави в Чернігові.

20 років тому (1991) археологічні розшуки, проведені О.В.Шекуном, підтвердили існування стародавнього поселення на території центральної частини сучасної Дягови Менського району.

ПЕРСОНАЛІ

125 років тому народилася К.ДЕСНИЦЬКА (1886 – 1960) – принцеса Сіаму, яка походила із давнього чернігівського роду Десницьких.

160 років тому народився М.В.КРАСОВСЬКИЙ (1851 – 1911) – державний, громадський і політичний діяч, таємний радник, землевласник, гласний Остерських, Козелецьких повітових,

Чернігівських губернських земських зборів, член Державної ради Російської імперії від Чернігівського земства. Помер у маєтку в с. Озеряни Бобровицького р-ну.

240 років тому народився І.С.ОРЛАЙ (1771 – 1829) – директор Ніжинської гімназії вищих наук у 1821 – 1826 рр.

100 років тому у Борзні народився А.Г. РОЙ (1911 – 1991) – актор – аматор, режисер. Організатор Борзнянського народного театру (1959).

125 років тому в с. Домашлин Корюківського району народився Х.Н.СЕМЕНЕНКО – СЛАВОРОСОВ (1886 – 1931) – видатний майстер вищого пілотажу, льотчик – випробувач, рекордсмен, один з перших організаторів і керівників радянської цивільної авіації.

230 років тому в с. Нефедівці Новгород-Сіверського повіту (1781 – ?) народився Є.В.ЧЕТВЕРТАК (Четвертаков) – командир партизанського загону періоду Вітчизняної війни 1812 р., рядовий Київського драгунського полку армії генерала Багратіона.

14 СІЧНЯ

100 років від дня народження А.Н.РИБАКОВА (1911 – 1998)

ПИСЬМЕННИК ДОБРОГО І ЩЕДРОГО ТАЛАНТУ

Анатолій Наумович Рибаків народився 14 січня 1911 року у Чернігові, в родині інженера. У 1919 році родина переїхала до Москви, куди перевели главу сім'ї. Оселились на Арбаті, в будинку №51. По закінченні школи Анатолій Рибаків працював на хімічному заводі вантажником, потім шофером. У 1930 році поступив на автодорожній факультет Московського транспортно-економічного інституту. 5 листопада 1933 року Рибаків заарештували і засудили на три роки заслання за статтею 58-10 – контрреволюційна агітація і пропаганда. Вийшов з ув'язнення без права жити у містах з паспортним режимом. Скитався по Росії. Працював там, де не треба було заповнювати анкети.

З 1941 року перебував у лавах Червоної Армії. Брав участь у боях на різних фронтах, починаючи з оборони Москви і завершуючи штурмом Берліна. Остання посада – начальник автомобільної служби 4-го гвардійського стрілецького корпусу, воїнське звання – гвардії інженер – майор. «За отличие в боях с немецко-фашистскими захватчиками» судимість з Рибаків було знято. У 1960 році його повністю реабілітували. Людиною він був позапартійною.

У 1946 році Анатолій Наумович демобілізувався і через тринадцять років повернувся додому. З роботою ніяк не складалося. До того ж мучив поліартрит, який він придбав на фронті, коли викупався не по своїй волі у льодяній воді. Дошкуляли й легені, які він також тоді застудив. Згадувалось дитинство, містечко Сновськ (з 1935 р. – м. Щорс), куди він кожного літа приїздив до дідуся з бабусею, дядько – комісар – володар привабливого кортика. Перечитав свої фронтіві записи. Поступово народжувався сюжет, а з ним і повість «Кортик». Відніс рукопис до видавництва дитячої літератури. Взяли. Свій твір Анатолій Рибаків побачив виданим у 1948 році. А в 1954 році відомі кінорежисери Володимир Венгеров та Михайло Швейцер зняли художній фільм «Кортик». Зйомки відбувались у Чернігові. Сценічними майданчиками стали будинок – музей Михайла Коцюбинського, прилеглі до нього вулиці, голуб'ятня одного з лісковицьких мешканців, залізничний вокзал. Адже дія «Кортика» пов'язана з містом Ревськ. Так Анатолій Рибаків назвав місто свого дитинства Сновськ. Події також відбуваються і на станції Бахмач. Кінофільм, як і повість «Кортик», твір про захоплюючий і складний світ підлітків під час громадянської війни і непу. Герої твору перейшли у повісті «Бронзовая птица» та «Выстрел», які теж були екранізовані. Так склалася перша дитяча трилогія. А пізніше

Анатолій Рибаків написав ще одну захоплюючу трилогію для дітей «Приключения Кроша», яка перетворилась на багатосерійний телефільм так само, як повість «Неизвестный солдат». Анатолій Рибаків є автором ранніх повістей «Водители», «Екатерина Воронина», «Лето в Сосняках». Сталінською премією відзначений за повість «Водители», бо сподобався твір товаришу Сталіну. У 1978 році в журналі «Октябрь» було опубліковано сенсаційний роман Рибаківа «Тяжелый песок», дія якого відбувається в Щорсі, і теж екранізований 2007 року. Цей твір видано у 39 країнах світу.

У травні 1985 року письменник відвідав Чернігів на запрошення клубу «Краєзнавець» Чернігівської ОУНБ ім. В.Г.Короленка, якій подарував свої зібрання творів і окремі їх видання. За рік у журналі «Дружба народов» нарешті побачив світ багатостраждальний роман Рибаківа «Дети Арбата». Продовженням твору стали книги «Тридцать пятый и другие годы», «Прах и пепел». Так письменник завершив тетралогію, де використав елементи власної біографії, приписані головному герою Сашкові Панкратову. У 1995 році було видано зібрання творів у семи томах, у 1997 – автобіографічний «Роман – воспоминание».

Письменник поспішав, адже його серце втомилося працювати. Анатолій Наумович потрапив до клініки у Нью-Йорку, куди з дружиною приїхав у видавничих справах. В червні 1998 року переніс операцію шунтування. Операція і післяопераційний період пройшли чудово. Лікарі обіцяли шість років повноцінного життя. Але Анатолій Наумович помер несподівано 23 грудня 1998 року уві сні. Відбулась кремація тіла письменника, урну з прахом свого чоловіка Тетяна Марківна Рибаківа привезла в Москву. Поховали Анатолія Наумовича на Новокунцевському кладовищі. Залишились його книги, видані у 52 країнах світу загальним накладом понад 20 мільйонів примірників, а також пам'ять про те, що письменник відзначений Державною премією РРФСР імені братів Васильєвих, двома орденами Вітчизняної війни I ступеня, орденом Вітчизняної війни II ступеня, орденом Трудового Червоного Прапора, орденом Дружби народів. Про таких, як Анатолій Рибаків, кажуть: він пішов, але залишився.

ЛІТЕРАТУРА: ТВОРИ

СОБРАНИЕ сочинений. Т. 1 – 4. – М., 1981 – 1982.

ИЗБРАННОЕ. Т. 1 – 3. – М., 1991 – 1995.

РОМАН – воспоминание. – М.: Вагриус, 1997. – 383 с.

ПРО А.Н.РИБАКОВА

АННИНСКИЙ Л. „Так это книга о Сталине?»: к 90-летию Анатолия Рыбакова [Текст] //Л. Аннинский //Дружба народов. – 2001. – №1. – С. 219 – 223.

ВОЛКОВ С. Разговор с Анатолием Рыбаковым [Текст] /Соломон Волков //Дружба народов. – 2000. – №1. – С. 191 – 206.

ВОРОБЬЮВ П. Запросили земляки [у Чернігів] [Текст] /П. Воробйов //Літ Україна. – 1985. – 11 лип. – С. 5.

ЗАВЕЩАНИЕ [Анатолія] Рыбакова [Текст] /Анатолій Рыбаков //Собеседник. – 2008. – 8-14 окт. – С. 27.

Побажання автора щодо зйомок фільму за його твором «Тяжелый песок».

МИКОЛАСНКО В. Помер Анатолій Рибаків [Текст] /Володимир Миколаєнко //Деснян. правда. – 1998. – 29 груд.

СТАРИКОВА Е. Анатолий Рыбаков: Очерк творчества [Текст] /Е. Старикова. – М.: Дет. лит., 1977. – 111 с.

СТУДЬОНОВА Л. Людина доброго і чесного таланту [Текст] //Людмила Студьонова //Деснян. правда. – 1985. – 21 трав.

Чернігівщина у творах А.Н. Рибаківа.

23 СІЧНЯ
120 років від дня народження
П.Г.ТИЧИНИ (1891 – 1967)

«ДИВНИЙ МРІЙНИК З ОЧИМА ДИТИНИ
І РОЗУМОМ ФІЛОСОФА»

Павло Григорович Тичина народився 23 січня 1891 року в селі Піски Бобровицького району Чернігівської області. 27 січня Павла охрестили (ще донедавна ця дата помилково вважалася днем його народження). Батько Павла, Григорій Тимофійович Тичина, був сільським дяком і одночасно вчителем у школі грамоти. Мати Марія Василівна Тичина (уроджена Савицька) народила п'ятеро дівчаток і чотири сина. Була берегинею великої родини.

Спочатку Павло вчився у земській початковій школі, відкритій у Пісках 1897 року, у Серафими Миколаївни Морачевської. Чудовий голос дев'ятирічного хлопчика спонукав вчительку порадити батькам віддати сина в один з монастирських хорів Чернігова. Шість років Павло Тичина вчився, жив у Єлецькому монастирі. А в Троїцькому соборі співав на архієрейських служіннях. Потім вчився у духовному училищі, по закінченні якого з 1907 до 1913 р. він – студент семінарії.

Навчання у Київському Комерційному інституті обірвала Перша світова війна. Літо та осінь 1915 року жив у Володимира Самійленка в Добрянці. Серед добрянської тиші вивчав французьку мову, читав і перекладав українською вірші Лермонтова, Беранже, Данте, закохався у дівчину Наталю, яка згодом померла від сухот. Про їх першу незабутню ніч він написав маленький віршований шедевр «Зоставайся, ніч настала...», опублікований лише 1970 року.

Друкуватись почав у 1912 році. У 1913 р. кілька оповідань Павла Тичини вмістили газета «Рада» і журнал «Світло». У 1916 – 1917 рр. працював помічником хормейстера у театрі Миколи Садовського. У 1918 році закінчив першу свою книгу поезій «Сонячні кларнети». В ній – своєрідна версія символізму, власний поетичний стиль. Поет тоді стояв понад партійними ідеологіями, тому йому вдалося дати в «Сонячних кларнетах» естетичний відбиток відродження своєї країни.

Надалі в Україні відбувався комуністичний терор, який супроводжувався руїною, голодом і народними повстаннями. Навіть за цих обставин Тичина зберігав свою позицію незалежного поета. Однак в умовах тотального антиукраїнського терору, розстрілу одних і самогубства інших письменників (особисту трагедію він пережив після самогубства у в'язниці друга Аркадія Казки – талановитого українського поета), Тичина видає низку «партійно витриманих» книжок і тим самим капітулює перед насильством. Такими була збірки «Чернігів», «Чуття єдиної родини», «Пісня молодості», «Сталь і ніжність» та особливо поезія «Партія веде», опублікована в газеті «Правда» у 1933 році.

Поета називали то символістом, то імпресіоністом, то романтиком. Точнішим виявився історик вітчизняної літератури Сергій Єфремов: «Тичину важко уложити в рамки одного якогось напрямку чи навіть школи. Він з тих, що самі творять школи... Поет, мабуть, світового масштабу, Тичина формою глибоко національний, бо зумів у своїй творчості використати все багате попередніх поколінь надбання. Він наче випив увесь чар народної мови і вміє орудувати нею з великим смаком і майстерністю... Дивний мрійник з очима дитини і розумом філософа».

Пам'ять про П.Г.Тичину зберігається в назві однієї з вулиць Чернігова. На будинку, де колись розміщалася Чернігівська духовна семінарія і де навчався майбутній поет, встановлено меморіальну дошку. 16 квітня 1981 року Постановою Ради Міністрів УРСР Бобровицький районній бібліотеці надано ім'я Павла Тичини. В селі Піски є музей історії села, до складу якого входить хата – садиба Тичини та кімната в сусідньому будинку, присвячена поету.

Якщо нам дійсно дорога українська мова, необхідно взяти до уваги слова видатного українського вченого – лінгвіста, письменника, всесвітньовідомого сходознавця академіка Агатангела Кримського: «Я люблю Павла Тичину не лише як поета, але і як філолога. Вже давно мене приваблює до себе свіжий аромат його мови, повної чарівної краси. Поет завжди збагачував мову своїми творами».

ЛІТЕРАТУРА:

- ТИЧИНА П. Зібрання творів у 12 томах [Текст]. – К.: Наук. думка, 1983. –
- ТИЧИНА П. Із щоденникових записів [Текст] / [Упоряд. та підготовка тексту Л.П.Тичини, С.В.Тельнюка]. – К.: Рад. письменник, 1981. – 430 с.
- ВОЙТЕНКО В. Незабутній і забутий [Текст] / В.Войтенко // Слово Просвіти. – 2006. – 27 лип. – 2 серп. – С.10.
- ГАЛЬЧЕНКО С. Текстологія поетичних творів П. Г. Тичини [Текст] / Сергій Гальченко. – К., 1990. – 128 с.
- ГОЛОВКО Д. Прометея – ламали й «берегли» [Текст] / Дмитро Головка // Гарт. – 2006. – 26 січ. – С.6.
- ДАНИШ Л.В. Невідомі аспекти громадсько-політичної діяльності П.Тичини та їх вплив на формування молодих українських митців ХХ ст. [Текст] / Л. Даниш // Література та культура Полісся. – Ніжин, 2009. – Вип. 49. – С. 146 – 155.
- ДОВГОП'ЯТ О. Біля церкви у Пісках [Текст] / Олекса Довгоп'ят // Літ. Україна. – 2005. – 13 жовт. – С. 2.
- КОВАЛЕНКО В. Подвиг тридцяти мучнів – українців відлунує у серцях нащадків [Текст] / В.Коваленко // Молодь України. – 2008. – 12 – 16 черв. – С. 22.
- ЛЕВЕНОК І. Музей Тичини в Пісках є, але його... немає [Текст] / Ігор Левенок // Деснян. правда вільна. – 2010. – 18 трав. – С. 1, 8.
- МОВЧУН А. І генії були дітьми: Павло Григорович Тичина [Текст] / А.Мовчун // Початкова освіта. – 2005. – №15 (квіт.). – С. 4 – 9.
- ОСАДЧИЙ В. «Животворив душею давній міт...» [Текст] / В.Осадчий // Літ. Україна. – 2006. – 2 лют. – С. 1, 2.
- ПАВЛУ Тичина (23.01.1891 – 16.09.1967) [Текст] // Українське слово: хрестоматія укр. літ. та літ. критики ХХ століття: У 4-х кн. – К., 2001. – Кн. 1. – С. 429 – 461.
- ПОГРІБНИЙ А. Від стежин до континентів [Текст] / Анатолій Погрібний // Літ. Чернігів. – 2005. – №1. – С. 146 – 157.
- СПИВЕЦЬ нового світу: Спогади про Тичину. – К., 1971.
- СТУС В. Феномен доби: (Сходження на Голгофу слави) [Текст] / Василь Стус. – К., 1993. – 96 с.
- ТЕЛЬНЮК С. Молодий я, молодий...: Поетичний світ Павла Тичини (1906 – 1925) [Текст] / Станіслав Тельнюк. – К.: Дніпро, 1990. – 418 с.

2 ЛЮТОГО

90 років з дня народження

Г.Ф.ПОНОМАРЕНКА (1921-1996)

ВИДАТНИЙ РОСІЙСЬКИЙ КОМПОЗИТОР

Григорій Федорович Пономаренко народився 2 лютого 1921 року в селі Мороськ Козелецького району в селянській родині Федора Терентійовича та Оксани Назарівни Пономаренків.

Особливий вплив на Грицька мав його дядько Максим Терентійович Пономаренко, знаний музичний майстер – самородок. П'ятирічною дитиною племінник грав на його інструментах. А у вісім років Гриць навчився нотній грамоті завдяки участі у церковному хорі. У 1933 році Максим Терентійович перевіз племінника у місто Запоріжжя, де жила його сім'я, і віддав хлопчика в учні до професійного баяніста Олександра Кінебаса. Коли Григорію Пономаренку виповнилося чотирнадцять років, він почав працювати баяністом у міському Будинку піонерів. Так склалося, що хлопець часто з баяном супроводжував туристів, які приїздили до Запоріжжя. Керівник групи київських школярів, з якими Грицько провів кілька днів, запропонував йому місце акордеоніста в столичному джаз – оркестрі. Пономаренко дав згоду. Тут його помітив музикант з ансамблю пісні і танцю прикордонних військ НКВС УРСР. Переконав юнака прийти на прослуховування до художнього керівника ансамблю Семена Семеновича Школьника. Так Григорій Пономаренко став вихованцем ансамблю. У 1938 році він оприлюднив перший свій пісенний твір «По широкой улице проходили конники».

Коли почалася війна, Григорій Федорович написав пісні «Кров за кров» і «Смерть за смерть», які увійшли до репертуару ансамблю. З цим колективом майбутній композитор пройшов всю війну. Пономаренко нагороджений медалями «За оборону Москви», «За победу над Германией», орденом «Отечественной войны» II ступеня. В ансамблі пісні і танцю прикордонних військ України Григорій Федорович прослужив до 1949 року. А у 1950 році Пономаренка запросили на роботу солістом – баяністом до оркестру народних інструментів імені Осипова, який знаходився у Москві. За два роки його було призначено музичним керівником Волзького народного хору в Куйбишеві (Самарі). В цьому місті народився «Оренбургский пуховый платок» на слова Віктора Бокова. Пісню виконав Оренбурзький народний хор у 1960 р., і вона зробила композитора відомим на всю країну.

У 1963 році Григорій Федорович переїхав до Волгограду. Керував Народним хором Палацу культури тракторного заводу. Поетеса Маргарита Агашина запропонувала йому свій вірш «Что было, то было», який маестро поклав на музику. Народилася пісня, що прозвучала на Всесоюзному радіо 1964 року у виконанні Людмили Зикиної.

У 1972 році Григорія Пономаренка запросили на фестиваль «Кубанська музична весна». Йому настільки сподобалося у Краснодарі, що наприкінці літа композитор оселився у цьому місті. У співдружності з поетами Іваном Варавною, Тетяною Голуб і Миколою Доризо Григорій Федорович написав низку пісень, які викликали захоплення кубанців. 1993 року він став почесним громадянином Краснодара. За рік – почесним членом Краснодарської академії культури. 1995 року композитору присвоєно звання лауреата премії ім. К.В.Росинського адміністрації Краснодарського краю. Держава відзначила Григорія Пономаренка званням народного артиста РРФСР і СРСР.

7 січня 1996 року композитор трагічно загинув в автокатастрофі, не доживши до свого 75-річчя. Шанувальникам творчості маестро залишились понад 30 платівок, 4 компакт-диски його творів виробництва фірм грамзаписів СРСР, Росії, Великої Британії, Японії, Німеччини і Фінляндії, а також близько 30 збірників пісень. У Краснодарі встановлено пам'ятник композиторові і меморіальну дошку на будинку, де він жив. 27 лютого 2005 року відкрито Меморіальний музей – квартиру народного артиста СРСР Григорія Пономаренка.

Востаннє маестро приїздив у рідні краї 1977 року. Він не лише виступив з концертами на сцені обласної філармонії, в яких співала його дружина Вероніка Журавльова, а й написав дві пісні «Чернігівський вальс» і «Мій Чернігів», презентовані землякам. А за три роки приймав у себе співробітників Чернігівського історичного музею ім. В.В.Тарновського, яким передав

колекцію рукописів, записів пісень, концертних афіш. Серед рукописів виявилися ноти пісень «Мій Чернігів» та «Україна моя».

ЛІТЕРАТУРА:

ГРИГОРИЙ Пономаренко и его песни [Текст] /Сост. И.А.Петрусенко. – М.: Музыка, 1987. – 79 с.: ноты, ил.

ДЕЩЕНКО В. Син деснянського краю: До 85-річчя Г.Ф.Пономаренка [Текст] /В.Дещенко //Новини Придесення. – 2006. – 4 лют.

ЖУРАВЛЬОВА – ПОНОМАРЕНКО В. І про кохання, і про долю [Текст] /Вероніка Журавльова – Пономаренко //Деснян. правда. – 2005. – 9 квіт.

СЕРГЄЄВА С. Народний пісняр Григорій Пономаренко [Текст] /Світлана Сергєєва //Скарбниця української культури: Зб. наук. праць. – Чернігів, 2005. – Вип. 6. – С. 147 – 150.

ТРАГІЧНА смерть Григорія Пономаренка [1921 – 1996] [Текст] //Гарт. – 1996. – 19 січ. – С. 2.

22 БЕРЕЗНЯ

15 років тому (1996) відбулися установчі збори товариства «Чернігівське земляцтво» у Києві

«ВСІ МИ ХОДИЛИ ДІТЬМИ МАЛИМИ ПО СІВЕРЯНСЬКИХ СТЕЖКАХ»

Бо ми чернігівці від роду,
І гордимся цим сповна.
І нам не буде переводу,
Допоки струменить Десна.

(Леонід Горлач).

В історичний день Соборності України, 22 січня 1996 року, для вирішення організаційних питань щодо об'єднання земляків у громадське товариство зустрілись уродженці Чернігівщини у кількості 31 людина. Серед них були відомі в Україні Дмитро Головка, Наталія Зубицька, Борис Іваненко, Юрій Мушкетик, Віталій Розстальний та інші. З Чернігова прибули тодішні керівники Петро Шаповал, Петро Сердюк та Микола Рудько.

Під головуванням Павла Мисника пройшло зібрання, на якому обрали оргкомітет для підготовки та проведення установчих зборів, який очолив Юрій Мушкетик, голова Національної спілки письменників України. За тиждень відбулося перше засідання оргкомітету, на якому було ухвалено рішення: установчі збори киян, вихідців з Чернігівщини, провести 22 березня 1996 року в будинку Національної спілки письменників України у м. Києві по вулиці Банковій, 2.

Того дня у цьому приміщенні зібралися 70 земляків. Під головуванням Юрія Мушкетика пройшли перші установчі збори київських чернігівців, які затвердили Статут товариства, прийняли Кодекс честі і Гімн Чернігівського земляцтва (музика М.Збарацького, слова С.Реп'яха), вибрали Раду товариства та Ревізійну комісію. До складу Ради товариства було введено 15 земляків. Головою Ради обраний Павло Мисник. 15 серпня 1996 року управлінням юстиції м. Києва зареєстроване громадське об'єднання Товариство «Чернігівське земляцтво».

Так починала свій шлях велика родина вихідців з древнього Сіверського краю. П'ятнадцять років пройшли у постійних пошуках нових форм спілкування, утвердження активної громадської позиції як у столиці України, так і на малій батьківщині. Сьогодні членами товариства (голова Ради з 1999 р. Віктор Ткаченко) є майже три тисячі патріотів Чернігівщини,

імена яких добре знані в Україні. Плідно працюють районні осередки, які надають всебічну допомогу на місцях.

Товариство «Чернігівське земляцтво» активно сприяє виданню історико – краєзнавчих та літературно – краєзнавчих книжок. Допомогає оформити передплату видань для бібліотек Чернігівщини. Здійснює презентацію документальних фільмів, присвячених видатним землякам, як на телеканалах країни, так і на місцях. Організовує виїзні екскурсії по визначних місцях Чернігівщини для представників дипломатичного корпусу. Контактує із земляками за межами України. Вирішує нагальні і традиційні, а й інколи державні справи.

П'ятнадцять пройдених літ засвідчують, що Чернігівське земляцтво дійсно піклується про розквіт Чернігівського краю, про його матеріальне і моральне благополуччя, піднімає велич Української держави і не забуває батьківський поріг.

ЛІТЕРАТУРА:

БАТЬКІВСЬКИЙ поріг [Текст] /Авт. – упоряд. В.Устименко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К., 2002. – 505 с.

БУДЛЯНСЬКИЙ М. Дерево міцне корінням [Текст] /Микола Будлянський //Деснян. правда. – 2009. – 22 січ. – С. 2.

ГОРЛАЧ Л. Щоб сіялось і родило: одинадцятий річний збір Чернігів. земляцтва [Текст] /Леонід Горлач //Слово Просвіти. – 2007. – 25-31 січ. – С. 6.

КАГАНОВА І. Діалог партнерів: співробітництво відділу краєзнавства Чернігівської ОУНБ ім. В.Г.Короленка з товариством «Чернігівське земляцтво» у Києві [Текст] /Ірина Каганова //Бібліотечна Чернігівщина. – Чернігів, 2007. – Вип. 1. – С. 80 – 86.

КОВАЛЕЦЬ Я. Поєднала земляків столиця [Текст] /Яків Ковалець //Орієнтир. – 2005. – №1(берез.). – С. 12 – 13.

КОВАЛЕЦЬ Я. Хай Чернігівське земляцтво розквітає і росте: із зборів Чернігів. земляцтва у Києві [Текст] /Яків Ковалець //Орієнтир. – 2004. – №1 (берез.). – С. 5 – 7.

МЕДВІДЬ П. Моя чернігівська родина [Текст] /Петро Медвідь. – К., 2010. – 244 с.

СОБОРИ наших душ: Чернігівському земляцтву 10 років: календар 2006 року [Текст] /Борис Іваненко, Дар'я Скиба. – К.: Сучасність, 2006. – 647 с.

ТКАЧЕНКО В.В. З любов'ю до отчого краю [Текст] /Віктор Ткаченко //Орієнтир. – 2005. – №1(берез.). – С. 8 – 11.

ТКАЧЕНКО В. Земляцтвам не властиві політичні чвари [Текст] /Віктор Ткаченко //Коментарі. – 2008. – 8 лют. – С. 26.

ЧЕРНІГІВСЬКЕ земляцтво : кроки становлення 1996 – 2006 [Текст]. – 2-е вид., перероб. і доп. /Авт. – упоряд. В.Устименко. – К.: Т-во «Чернігів. земляцтво», 2006. – 88 с. : іл. – (Інформ. – аналіт. вісн.).

4 КВІТНЯ

70 років від дня народження

Л.Н.ГОРЛАЧА (1941)

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПОДВИГ ПОЕТА

Леонід Никифорович Горлач народився 4 квітня 1941 року в Ріпках на Чернігівщині. Дитинство провів у селі Червоний Колодязь неподалік від Ніжина. Закінчив середню школу в селі Монастирище на Ічнянщині. Опісля вступив на філологічний факультет Ніжинського педінституту ім. М.В.Гоголя, де відвідував студентську літературну студію.

Після служби в армії, яка проходила в Чернігові, Леонід Никифорович працював в пресі, в апараті Національної спілки письменників України, обіймав посаду директора Бюро пропаганди художньої літератури, багато їздив по країні. Писав вірші, які викликали захопленість читачів образністю і чудовою українською мовою. Перша поетична збірка мала назву «Сонце в зіницях». Згодом вірші поета перекладено багатьма мовами народів світу.

У січні 1967 року Леоніда Горлача прийнято до Спілки письменників України. З того часу – він автор понад сорока книг поезії, прози, критики. Його літературознавчі роботи, присвячені творчості відомих радянських поетів Павла Усенка та Платона Воронька, є складовою частиною історії української літератури ХХ ст. Наслідком поїздки на будівництво Байкало-Амурської магістралі стали документальні повісті – репортажі «Магістраль века», «От Днепра до Амура», «Дальневосточное кольцо» (у співавторстві із Станіславом Тельнюком) і «Прима грацій». Ці книги сприймаються сьогодні як історія покоління дітей сімдесятих, які врешті-решт пережили крах ідеалів, їхні мрії, надії і пісні пішли у небуття, а в пам'яті нащадків залишились лише їхні хибні погляди. Історичні поеми та романи «Ніч у Вишгороді», «Слов'янський острів», «Чисте поле», «Перст Аскольда» засвідчили, що Леонід Горлач вміє працювати з документальним матеріалом, перетворюючи його на незабутнє поетичне полотно, на тлі якого народжуються, живуть, борються і кохають історичні постаті України.

Віршований роман Леоніда Горлача «Руїна (або життя і трагедія Івана Мазепи)» побачив світ 2004 року. Аналізуючи твір відомого поета, член-кореспондент НАН України Дмитро Наливайко приходиться висновку: «Загалом же новий історичний роман Горлача відзначається великим пізнавальним та виховним потенціалом і, безперечно, становить значний інтерес для читацького загалу. Він активно сприятиме ствердженню історичної правди про гетьмана Мазепу, якої все ще бракує в сучасній незалежній Україні».

28 квітня 2010 року у залі Міжнародного фонду культури під головуванням поета, Героя України Бориса Олійника відбулася презентація книги Леоніда Горлача «Мамай». Його поетичні твори, як вже йшлося вище, створили епічне полотно української історії. А «Мамай» – це літературний подвиг поета, який ще потребує осмислення і буде достойно оцінений суспільством і державою. Тому учасники обговорення нового твору Горлача одноставно підтримали пропозицію Бориса Олійника про висунення Леоніда Никифоровича на здобуття Національної премії ім. Т.Шевченка. Він вже є лауреатом премій ім. М.Островського, Всеукраїнської ім. Л.Нечуя-Левицького, Міжнародних премій ім. Г.Сковороди та Фондації доктора М.Демяніва, премії ім. М.Коцюбинського. А єпископ Чернігівський і Ніжинський Іларіон нагородив Леоніда Горлача Благословенною грамотою.

Леонід Никифорович Горлач – головний редактор газети товариства «Чернігівське земляцтво» у Києві із символічною назвою «Отчий поріг». Для виконання своїх редакторських обов'язків він повертається з Ніжина, де творить впродовж останніх років. Нарешті здійснилася давня мрія поета жити, щоб писати, неподалік від отчого порога.

ЛІТЕРАТУРА:

ГОРЛАЧ Л. Молитва [Текст]: [Добірка поезій] /Леонід Горлач //Літ. Чернігів. – 2005. – № 4. – С. 3 – 10.

ГОРЛАЧ Л. Перст Аскольда [Текст]: Роман у віршах /Леонід Горлач. – К.: Укр. письменник, 1993. – 175 с.

ГОРЛАЧ Л. Руїна (або життя і трагедія Івана Мазепи): істор. роман у віршах [Текст] /Леонід Горлач. – К.: Б-ка українця, 2004. – 255 с.: іл.

ГОРЛАЧ Л. Слід копита [Текст]: Лірика проминулих років /Леонід Горlach. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2005. – 136 с.

ІВАНЕНКО Б. Із сонцем у душі [Текст] /Борис Іваненко //Уряд. кур'єр. – 2006. – 1 квіт. – С. 8.

КУЦЕНКО П. Отчого краю тепло [Текст] /Петро Куценко //Деснян. правда. – 2004. – 23 берез.

ЛАУРЕАТИВ названо! [Текст] //Сіверщина. – 2009. – 24 верес. – С. 6.

Про присвоєння Л.Горlachу премії ім. М.Коцюбинського.

СТУДЬОНОВА Л. „Дні нашої чернігівської юності” [Текст]: До 60-річчя з дня народження Л. Горlach /Людмила Студьонова //Літ. Чернігів. – 2001. – № 17. – С. 116 – 118.

28 КВІТНЯ

70 років від дня народження В.І.ЛОПАТИ (1941)

НАРОДНИЙ ХУДОЖНИК УКРАЇНИ

Василь Іванович Лопата народився 28 квітня 1941 року в с. Нова Басань Бобровицького району. Його батько загинув на війні. Сина та інших дітей мати, Галина Антонівна Лопата, піднімала самотужки. Прожила вона 93 роки, які вмістили лихоліття голодомору, похоронку на чоловіка, післявоєнні труднощі. Василь Іванович зізнається, що його матуся стала носієм героїчної долі української жінки у колгоспно-рабській радянській системі.

Аби їй допомогти, він після школи навчався у професійному навчальному закладі. Галина Антонівна вже тоді стала безвідмовною натурницею Василя Лопати. «Матуся відклала усі хатні справи і сиділа навпроти мене, – незабутні спогади художника, – неквапом оповідаючи про пережите, долі рідних. Я любив її зображувати – покрите зморшками обличчя, просте сільське вбрання. Усе це викликало у мені велику ніжність, любов. Мамі здавалося, що я обрав якийсь непрактичний у житті шлях, питала: «Ти ж хоч на шматок мила заробиш?». Але вона знала, що це мені потрібно...». Через багато років, будучи уславленим художником, привіз він у Чернігів унікальну виставку «Мамине ім'я святе». Митець представив майже п'ятдесят творів, присвячених жінці, яка дала йому життя і талант. Мама присутня в багатьох ілюстраціях Лопати до творів Шевченка, Гоголя, «Слова о полку Ігоревім».

У 1970 році Василь Лопата закінчив Київський державний художній інститут по класу професора, відомого художника Василя Касіяна. Потім два роки працював у творчій майстерні при Академії мистецтв. Тут його педагогом був не менш відомий Михайло Дергус.

У 1971 році Василя Івановича прийнято до Національної спілки художників України. За короткий час він зарекомендував себе неперевершеним майстром графічних та живописних робіт. Сьогодні в його творчому доробку понад 700 робіт, які відтворюють майже всі аспекти українського народного життя в його історичній та географічній перспективах. Василь Лопата постійний учасник всеукраїнських та міжнародних виставок.

Упродовж 70-80-х років Василь Іванович входить у число найвідоміших митців України. У 1979 році йому присвоєно звання заслуженого художника України. У 1989 році Велика Британія присудила Лопаті звання лауреата міжнародної премії з екслібрису.

Він оформив гроші незалежної України, гривні, а також дипломатичний та український паспорти. За цю унікальну роботу 1993 року був удостоєний звання лауреата Національної премії ім. Т.Г.Шевченка, а у 2001 році Василь Лопата став народним художником України. Його знають у світі. Твори митця зберігаються в художніх музеях Києва, Полтави, Чернігова, Сум, у

музеях і приватних колекціях США, Італії, Росії, Великої Британії, Канади, Швейцарії. Василь Лопата – Почесний громадянин канадських міст Вінніпега і Брандона.

А ще Василя Івановича знають як талановитого письменника, автора книги «Надії та розчарування або Метаморфози гривні», автобіографічних повістей «Десь на дні мого серця» та «Дорогу свою покажи мені, Господи». Літературознавці оцінили ці твори як глибоко національні, виразно поетичні. Історичні факти, постаті давнини та сучасності, природу, літературу, народну і релігійну творчість Лопата трактує у своєрідному і неповторному лірико-поетичному ореолі. У 2006 року Василя Івановича прийнято до Національної спілки письменників України. За рік він став лауреатом літературної премії ім. О.Гончара.

Людина великого таланту, Василь Лопата у постійному пошуку. Життя продовжується.

ЛІТЕРАТУРА:

ЛОПАТА В. Десь на дні мого серця [Текст]: автобіограф. повість /Василь Лопата. – К.: Дніпро, 2001. – 223 с.

ЛОПАТА В. Дорогу свою покажи мені, Господи [Текст]: автобіограф. повість /Василь Лопата //Дніпро. – 2006. – №5-6. – С. 4 – 68.

ЛОПАТА В. Живопис. Графіка [Текст] /Василь Лопата. – К., 2001. – 160 с.

ЛОПАТА В. Надії та розчарування, або метаморфози гривні [Текст] /Василь Лопата. – К.: Дніпро, 2000. – 160 с.

БУЛАХ Г. Обітниця майстра [Текст] /Г. Булах //Літ. Україна. – 2006. – 15 черв. – С. 2.

ГОРЛАЧ Л. Високе небо майстра [Текст] /Леонід Горlach //Літ. Чернігів. – 2003. – №2. – С. 175.

САПОН В. Намалював художник... гривню [Текст] /Володимир Сапон //Деснян. правда. – 2002. – 23 серп.

СТЕПОВИК Д. Мистецтво досконале і мудре [Текст] /Дмитро Степовик //Вітчизна. – 2001. – №5-6. – С. 141 – 142.

22 ТРАВНЯ

150 років тому (1861) відбулося перепоховання праху Т.Г.ШЕВЧЕНКА (1814 – 1861)

ЯК ЧЕРНІГІВЩИНА ПРОВОДЖАЛА В ОСТАННЮ ПУТЬ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ

Поет тяжко захворів восени 1860 року. Лікарі знайшли у нього органічний розлад печінки і серця, розвинуту водяну хворобу. У січні – лютому 1861 року Шевченко майже не виходив з дому, але інтенсивно малював. 9 березня близькі друзі прийшли привітати Тараса Григоровича з днем народження. Того ж дня йому різко погіршало. Збільшувався набряк легенів. Хворий впав у безнадійний стан. Рано вранці 10 березня 1861 року Шевченко помер.

Над домовиною в Академії мистецтв були проголошені промови українською, російською та польською мовами. Поховали Кобзаря на Смоленському кладовищі у Петербурзі. Українська громада, повернувшись додому, чітко усвідомила, що необхідно перевезти прах Великого Кобзаря в Україну. Адже у своєму «Заповіті» Тарас Григорович просив поховати його «серед степу широкого, на Вкраїні милій», десь на дніпрянських кручах. Вибір пав на Чернечу гору поблизу Канева. Все-таки рідна для Поета Черкаська земля. клопотання українців задовольнили. 10 травня 1861 року за новим стилем труну з тілом Шевченка поїздом повезли до Москви. Звідти кінями – в Україну через Чернігівщину, яку він неодноразово відвідував з 1843

до 1859 р. Шлях перевезення пролягав через Атюшу – Батурин – Доч – Шаповалівку – Борзну – Оленівку – Комарівку – Ніжин – Володькову Дивицю – Носівку – Козари – Козелець – Сираї – Київ. На всьому шляху траурний кортеж зустрічали і проводжали тисячі людей.

Домовину Кобзаря супроводжував Віктор Забіла, відомий український поет і поштовий чиновник з Борзни, прототип Віктора Олександровича з повісті Шевченка «Капітанша». Брат письменниці Ганни Барвінок Микола Білозерський згадував: «Коли в травні 1861 року в Борзні готувались до урочистої зустрічі тіла Шевченка, В. М. Забіла особливо метушився; на вулиці до нього підійшов старий учитель повітового училища С-кий і звернувся до Забіли з такими розпитуваннями: «Дак кого се везимуть у свинцьовому гробі?» – «Шевченка», – відповів Забіла. «Хто він такий?» – «Коваль». – «Дак за що везимуть так далеко?» – «За те, що добре кував». Учитель і рот роззявив від здивування: «А-а!..». У Борзні на ніч труну було поставлено на цвинтарі Різдяної церкви. У с. Оленівці, Борзнянського повіту, була панахида, яку відправляли два священники обох оленівських церков; за труною дівчина несла «канун». Труну супроводжували художник Г. М. Честахівський та О. М. Лазаревський. Перший замальовував у свій альбом картини проводів тіла Шевченка, сцену на цвинтарі оленівської церкви, несення за труною «кануну» та ін. Труну проводжали далеко за село. В одному лісовому хутірці був обід для народу; серед присутніх на обіді були люди з колишньої кімнатної прислуги Білозерських, які добре пам'ятали Шевченка, коли він у 1847 році гостював на х. Мотронівка».

Стародавній Ніжин урочисто зустрічав домовину Кобзаря. Біля застави на Московській вулиці зібралася інтелігенція, ремісники з розгорнутими корогами та цеховими знаками, студенти ліцею, гімназисти. Колісницю з домовиною привезли до Спасо-Преображенської церкви, де поета відспівали. В 1991 році тут встановлено меморіальний знак, а в парку імені Т. Шевченка споруджено пам'ятник (скульптор О. Скобликов).

Так крок за кроком траурна процесія наближалась до місця призначення. 20 травня 1861 року у Києві зустріч була на шосейному мосту. Коней випрягли, і домовину повезла публіка. У цей час через міст їхав Чернігівський архієрей, відомий письменник Філарет Гумілевський. Вийшовши з екіпажу, він благословив прах Шевченка. У Києві труну поставили в Різдяній церкві на Подолі. На неї було покладено дуже багато вінків. З Києва до Канева труну везли на пароплаві «Кременчук». 22 травня 1861 року на Чернечій горі відбулося урочисте поховання Поета. Насипали високу могилу.

За спогадами Миколи Білозерського, могилу над домовиною Шевченка насипали за кілька днів. Працювало 17 чоловік, в тому числі В. М. Забіла. Ця картина була сфотографована. Віктор Забіла поминав Кобзаря настойкою, порошок для якої дав йому Шевченко в 1840-х роках. Від Білозерського відомо, що потім народ ходив на могилу Поета для зцілення від лихорадки та інших хвороб. Київські, точніше подільські, базарні торговки на ринку біля Братства, які добре пам'ятали Шевченка з 1840-х років, розповідали, що люди бачили Тараса після його поховання, як їздив по Подолу на білому коні.

Висока могила на Чернечій горі у Каневі стала священним місцем для українців та інших народів світу. А згодом постав на схилах Дніпра величний пам'ятник Кобзареві.

ЛІТЕРАТУРА:

АСТАФ'ЄВ О.Г., Неділько Г.Я. Тут прощались з Кобзарем [Текст] /Олександр Астаф'єв, Григорій Неділько //Гарт. – 1992. – 22 трав. – С. 4.

БІЛОЗЕРСЬКИЙ М.М. Тарас Григорович Шевченко за спогадами різних осіб (1831 – 1861 рр.) [Текст] /Микола Білозерський //Спогади про Тараса Шевченка [Текст]. – К., 1982. – С. 162 – 168.

ГЕРАСЬКО М. Шевченко і Чернігівщина [Текст] /Микола Герасько //Слово «Гетьманської столиці». – 2009. – №2 (15), берез. – квіт. – С. 5.

ПОХОВАННЯ Тараса Шевченка в малюнках Григорія Честахівського, які повернулися в Україну [Текст] //Новини з Академії (США). – 2007. – №31. – С. 18 – 19.

Док. з арх. Т.Г.Шевченка повернуто з США в Україну Укр. Вільною Акад. Наук у США.

СТУДЬОНОВА Л. Як Чернігівщина проводжала в останню путь Великого Кобзаря [Текст] //Людмила Студьонова //Гарт. – 2005. – 19 трав. – С. 2.

ЧАЛИЙ М.К. Похорон Т.Г.Шевченка на Україні [Текст] /Михайло Чалий //Спогади про Тараса Шевченка [Текст]. – К., 1982. – С. 386 – 391.

ЧЕСТАХІВСЬКИЙ Г.М. Епізод на могилі Тараса Шевченка [Текст] /Григорій Честахівський //Спогади про Тараса Шевченка [Текст]. – К., 1982. – С. 392 – 397.

22 ЧЕРВНЯ

70 років тому (1941) почалась Велика Вітчизняна війна (1941-1945) радянського народу проти гітлерівської Німеччини

ЧЕРНІГІВ У ПЕРШІ МІСЯЦІ ФАШИСТСЬКОЇ НАВАЛИ

27 червня 1941 року стародавнє українське місто пережило перше вороже бомбардування. На початку липня розпочалась евакуація людей, промислових підприємств, культурних цінностей.

6 липня 1941 року члени створеного Чернігівського підпільного обкому партії на чолі з О.Ф.Федоровим проводжали у далекий тил свої сім'ї. Другу половину липня і весь серпень готувались до нелегального життя в тилу ворога. Перед самою окупацією обком партії, обком комсомолу та облвиконком виїхали в село Лукашівку, що в п'ятнадцяти кілометрах від Чернігова. А тим часом вся міська влада в паніці втекла з міста, яке палало у вогні.

З'єднання 5-ї армії генерала М.І.Потапова перебували у тяжкому становищі. Гітлер вимагав знищення цієї армії у своїх директивах шість разів. Радянські війська опинились між двох вогнів: з фронту насадили на них підрозділи 6-ї німецької армії, з тилу – частини 2-ї армії. Однак командувач Південно-Західним фронтом М.П.Кирпонос чомусь не віддавав наказ про вивід з'єднань Потапова. Як стало відомо пізніше, Ставка не давала на це згоди.

Штаб 5-ї армії в цей час розмістився в лісу неподалік від приміського села Андріївка. 2 вересня 1941 року сюди надійшло розпорядження штабу фронту за будь-яку ціну не віддавати ворогу Чернігів. Проте вже 7 вересня 1941 року біля села Ковпита підрозділи німецької 6-ї армії оточили близько трьох дивізій 5-ї армії генерала Потапова. За свідченням німецького історика А. Філіппі, 8 вересня 1941 року гітлерівці захопили Чернігів. 9 вересня північне крило 6-ї німецької армії наступало з плацдарму на Десні. 11 вересня, перерізавши шосе Козелець – Чернігів, воно з'єдналося з південним крилом 2-ї армії, яка наступала на Олишівку. За визнанням А. Філіппі, так були остаточно розчавлені залишки хороброї радянської 5-ї армії.

Командувач Південно-Західним фронтом генерал Кирпонос просив у Сталіна дозволу вивести війська. Але Верховний був проти. Ввечері 17 вересня 1941 року, коли звернення генерала Сталін залишив без уваги, Кирпонос рішуче віддав наказ відвести війська. Однак було вже запізно. Штаб фронту втратив зв'язок з арміями. В оточенні опинилися 433 тисячі людей. Серед них командувач фронтом Кирпонос, начальник штабу фронту генерал-майор Тупіков, член Військової Ради фронту Бурмістенко, командарм Потапов, начальник штабу 5-ї армії Писаревський.

В ході рукопашної контратаки, в яку кинулись оточені офіцери на чолі із Кирпоносом поблизу хутора Дрюківщина Лохвицького району Полтавської області, разом з командувачем

фронтом загинули Тупіков і Бурмістенко. Командарм Потапов опинився у німецькому полоні, з якого його визволили американці 22 квітня 1945 року.

Про падіння Чернігова Радінформбюро сповістило 12 вересня 1941 року. На 20 вересня в руках гітлерівців опинилася вся Чернігівська область. Фашисти встановили тут режим жорстокого терору. Каральні акції проти населення здійснювали зондеркоманда «4а» штабдартенфюрера СС Пауля Блобеля і зондеркоманда «7б» штурмбанфюрера СС Рауша Макса. З архівних документів відомо, що лише у листопаді 1941 р. через зондеркоманди пройшло 11447 людей. За два роки окупації у Чернігові було знищено 52453 людини.

У місті діяв особовий відділ Абверу – німецької військової розвідки і контррозвідки. Поліцію безпеки і СД генерального округу «Чернігів» очолював штурмбанфюрер СС Теодор Кристензен. Периферійні органи розміщались в окружних містах – Гомелі, Сумах і Ніжині, які активно боролися як з партизанами, так і з підпільними групами. Комуністичне і оунівське підпілля діяло в Чернігові.

В ході Чернігівсько – Прип'ятської операції війська Центрального фронту 21 вересня 1943 року визволили від окупантів обласний центр. Два роки окупації були позаду. З того дня розпочалась нова історія Чернігова.

ЛІТЕРАТУРА:

БЫКОВ К. Киевский «котел»: Крупнейшее поражение Красной Армии [Текст] /Костянтин Биков. – М.: Яуза, Эксмо, 2006. – 496 с.

Трагічні події серп. – верес. 1941 р., які відбулися і на терені Чернігів. обл. та Чернігова.

ВСТРОВ І. Матеріально-побутові умови населення України за німецької окупації (1941 – 1944 рр.) [Текст] /Ігор Ветров //Пам'ять століть. – 2005. – №3 – 4. – С. 194 – 207.

С. 196 – 197, 202: Док. про Чернігів. обл. і Чернігів.

ЗАЛЕСЬКА Г. Оборона Чернігова у 1941 році: невідомі раніше сторінки [Текст] /Ганна Залеська //Деснян. правда вільна. – 2010. – 13 квіт. – С. 1.

ІГНАТЕНКО М. Жорстока пам'ять війни... [Текст] /Марина Ігнатенко //Чернігівщина краєзнавча: календар 2005 [Текст]. – К., 2004. – С. 94, 96, 98.

Діяльність Надзвичайних комісій з розслідування фашист. злочинів у всіх р-нах обл.

КРИСЬКО Г. Історія міста [Чернігова] у архівних документах [арх. відділу Чернігів. міськради за жовт. 1943 і лип. 1944 рр.] [Текст] /Геннадій Крисько //Чернігів. відом. – 2007. – 19 верес. – С. 19.

МАРЦЕВА Л. Архівні фонди окупаційного режиму на Чернігівщині (1941 – 1945 рр.) [Текст] /Лідія Марцева //Чернігівщина краєзнавча: календар 2005. – К., 2004. – С. 302 – 308.

СТУДЬОНОВА Л. Долі, обпалені війною: Докум. оповідь [Текст] /Людмила Студьонова. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2005. – 168 с.: фото.

СТУДЬОНОВА Л. Слідами Чернігівського підпілля [Текст] /Людмила Студьонова. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 230 с.: іл.

ФАЛЬЧЕВСЬКИЙ О. «Білі журавлі» над Черніговом [Текст] /Олександр Фальчевський //Деснян. правда вільна. – 2009. – 5 листоп. – С. 3.

Чернігів. історико-пошуковий клуб «Патріот». Перепоховання останків воїнів на кладовищі Яцево.

ЧИЖОВА О. [Через майже сімдесят років]: [про перепоховання на Алеї Героїв в Яцево останків рад. офіцера О.Ф.Апат'єва, який загинув 1941 р. під час оборони Чернігова] [Текст] /Ольга Чижова //Чернігів. відом. – 2009. – 17 черв. – С. 8.

19 ЛИПНЯ

70 років від дня народження

В.В.ЧУХЛІБА (1941-1997)

ЗАЧАРОВАНИЙ НАДДЕСНЯНСЬКИМ ШОВКОМ ТРАВ

Василь Васильович Чухліб народився 19 липня 1941 року в селі Гнилуша (з 1961 року – Лебедівка) Козелецького району. Започатковане село у 1750 році. Розташоване на березі ріки, про яку чернігівський поет Володимир Сапон сказав: «За Десною коні і тумани, а за ними ген – віки й віки...».

Родина майбутнього письменника була звичайною селянською родиною, яка пережила з усіма все, що відбулося до 22 червня 1941 року. Скупі документи засвідчують, що станом на 9 вересня 1941 року радянські війська утримували позиції неподалік від села Гнилуші, на озері Бубнов. Проте сили виявились нерівними. Остерщина, до складу якої входили тоді Гнилуші, була окупована німецько-фашистськими загарбниками. Два роки окупації Василь Чухліб, звісно, не пам'ятав. Із розповідей дорослих пізніше дізнався про партизанський загін під командуванням Героя Радянського Союзу, письменника Юрія Збанацького. Можна припустити, що в шкільні роки Василь Чухліб прочитав його повісті для дітей «Таємниця Соколиного бору» і «Літо в Соколиному бору», в основу яких лягли події партизанського життя автора. Твори сповнені героїки і в той же час дуже ліричні. Ліс у Збанацького змальований такими фарбами, що у читача виникає бажання приїхати туди. А також побувати в селі Соколівка, яке оточене цим казковим, таємничим і мужнім бором.

Василю Чухлібу повезло. Після війни його батьки переїхали в Соколівку, сусіднє село, де він закінчував семирічку. Мальовнича краса природи глибоко запала у його душу. Так само, як природа Остра. В цьому чудовому містечку на березі Десни з яскравим надвечірнім заходом сонця, тихими плесами, рибальськими кострами на протилежному березі, ледь чутними сплесками весел по зеленій гладі ріки, голосом зозулі, яка ховалася серед листя прибережного лісу – все це стало дорогим і невід'ємним у житті Василя Чухліба. Він, учень Остерської школи, написав свої перші поезії, які опублікувала районна газета «Правда Остерщини». По закінченні навчання юнака запросили на роботу до редакції цієї газети. Так розпочався його шлях журналіста, який побував у найвіддаленіших селах району, користуючись велосипедним транспортом, попутними вантажівками, а частіше ходив пішки. Василь Чухліб повертався до редакції з репортажами, статтями, рисами.

Набутий стаж журналістської роботи дав можливість вступити на мовно-літературний факультет Київського педінституту ім. М.Горького (нині – Національний педагогічний університет ім. М.Драгоманова), де він здобув диплом викладача мови і літератури. Деякий час працював вчителем у Добропіллі Донецької області та Обухові на Київщині. Почав писати прозу. На той час В.Чухліб вже був одружений, і у нього підростав син Тарас, який згодом став доктором історичних наук, заслуженим діячем науки і техніки, автором монографії з історії українського козацтва.

У 1970-ті роки новели Василя Чухліба, опубліковані в періодиці, привернули увагу журналу «Малютко». Авторів запропонували виступити з оповіданнями для дітей. Згодом із творів, що з'являлися на сторінках журналу, склалася перша книжечка молодого літератора за назвою «Хто встає раніше».

З того часу Василь Чухліб не полишає працю в літературі для дітей. Як відзначив один з критиків, його оповідання та казки – прозорі, як кришталь, тихі, як тепле літо. Більшість із них – про природу. Письменник просто, без зайвих сюжетних ходів і вигадок малює сучасний світ, у якому діють дорослі і діти, які так чи інакше перебувають на природі. Мешканців природного світу автор наділяє тими рисами, характером та поведінкою, які властиві добрим та лихим

людям. В людей, тварин, рослин, героїв творів Василя Чухліб, є одне спільне – вічна молода річка Десна.

У 1977 році Чухліба прийнято до Спілки письменників України і Спілки журналістів СРСР та УРСР. У 1978 – 1996 рр. він обіймав посаду заступника головного редактора видавництва «Український письменник». Його творчість була відзначена літературними преміями ім. Наталі Забіли та ім. Лесі Українки. Окремі твори Чухліба видавалися англійською, азербайджанською, білоруською, казахською, литовською, російською, словенською мовами. Багато його оповідань і казок увійшли до вітчизняних підручників і читанок для молодших класів.

Василь Васильович Чухліб помер після тяжкої хвороби 20 листопада 1997 року. Похований в селі Соколівка Козелецького району.

ЛІТЕРАТУРА:

ЧУХЛІБ В.В. Куди летить рибалочка [Текст]: оповідання /Василь Чухліб. – К.: Веселка, 1991. – 55 с.

ЧУХЛІБ В.В. Лелеки над татовим полем [Текст]: оповідання /Василь Чухліб. – К.: Веселка, 1988. – 32 с.

ЧУХЛІБ В.В. Олень на тому березі [Текст]: оповідання та казки /Василь Чухліб. – К.: Веселка, 1987. – 136 с.

ЧУХЛІБ В.В. Сопілкарік із джемелиного оркестру [Текст]: казки /Василь Чухліб. – К.: Веселка, 1989. – 30 с.: іл.

КУЗЬМЕНКО В. Недоспівана пісня Василя Чухліба //Літ. Чернігів. – 2001. – №16. – С. 86 – 88.

КУЗЬМЕНКО В. Світлиця його серця [Текст] /Володимир Кузьменко //Літ. Чернігів. – 2006. – №2. – С. 148 – 151.

МАЛАНДІЙ О. Казкар – чарівник: Спогад – етюд //Літ. Україна. – 2006. – 21 верес. – С. 6.

30 ЛИПНЯ

150 років від дня народження Л.О.ЯНОВСЬКОЇ (1861 – 1933)

ПІД ЗНАКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ

Любов Олександрівна Яновська народилася 30 липня 1861 року в с. Миколаївці Борзнянського району – маєтку своєї бабусі Любові Боголюбцевої, рідної сестри Ганни Барвінок. Мати її – Марія Боголюбцева, українка, вихованка Пантелеймона Куліша. Батько – Олександр Щербачов, росіянин, з військових, син поміщика, був людиною прогресивною. Дитинство майбутньої письменниці пройшло у Миколаївці, Варшаві, де служив батько, в Полтаві та Петербурзі. Освіту здобувала у приватному пансіоні. Була музично обдарованою дівчинкою, гарно співала. Їй пророкували кар'єру співачки. Але стала домашньою вчителькою в с. Рудки Лубенського повіту Полтавської губернії. Тут же вийшла заміж за В.Я. Яновського, дрібного поміщика, члена Київської громади.

Подружжя мешкало на глухому хуторі Тарновщина. Любов Яновська наполегливо вивчала історію, етнографію, фольклор, українську мову і літературу, пробувала писати. Перше друковане оповідання Любові Олександрівни «Злодійка Оксана» вийшло в журналі «Зоря» 1897 року. Михайло Коцюбинський звернув на неї увагу і запропонував Яновській взяти участь в альманасі «З початку життя» за 1905 рік. Вона погодилась і надіслала до збірника оповідання «Два дні з життя» про трагічну долю обдарованої художниці.

З того часу Любов Олександрівна живе, намагаючись поєднувати родинні клопоти із літературною діяльністю. На жаль, сімейні турботи, народження і виховання дітей, непрості стосунки з чоловіком, його надмірна дратівливість, спричинена психічним розладом, заважали повній реалізації творчих задумів письменниці.

У 1905 році Любов Яновська переїхала до Києва, де почалась її справжня літературна, громадська і просвітницька діяльність. Зокрема, після смерті Бориса Грінченка вона очолила Київську «Просвіту». У Києві Любов Олександрівна написала велику кількість оповідань, повістей, романів, драматичних творів, значна частина яких ще й нині залишається у рукописах. В перші два десятиріччя ХХ ст. твори Яновської друкувалися на сторінках відомих українських часописів і альманахів, виходили окремими відбитками. В оповіданнях, драмах та повістях, над якими письменниця працювала від часу появи 1905 р. першої збірки оповідань, дедалі більшої ваги набирав провідний мотив її творчості – дисгармонія у взаєминах людини з людиною, із світом, із самим собою.

Головним героєм творчості Яновської є селянин, робітник, інтелектуал із середніми духовними можливостями, середніми пристрастями. В літературній критиці вони об'єднані терміном «маленька людина». Письменниця не застосувала класовий підхід в оцінці своїх персонажів. Вона порушувала у своїй творчості загальнолюдські проблеми справедливості, добра, поваги до усього живого на землі.

Хоча твори Любові Яновської на початку ХХ сторіччя не сходили зі сторінок літературних журналів та альманахів і здобули досить високу оцінку критики, на сьогодні немає жодного ґрунтовного дослідження творчої спадщини письменниці. У науково-критичній літературі вона переважно розглядається як драматург та авторка невеликої кількості оповідань, зокрема соціально-побутової тематики. Недослідженими є чималі напрацювання письменниці у жанрі великої прози та оповідання модерністського спрямування. Поза увагою літературних критиків залишилася велика кількість неопублікованих творів Любові Яновської, які зберігаються у відділі рукописів Інституту літератури НАН України і є відбитком складних проблем і колізій національного письменства.

Свою літературно-громадську діяльність Любов Олександрівна завершила у 1915 – 1916 роках. Причиною стала важка хвороба, яка прикувала її до ліжка. Померла письменниця 1933 року. Її поховали у Києві на Байковому кладовищі. Сумно констатувати той факт, що наприкінці 70-х рр. ХХ ст. пам'ятник було демонтовано, а біля могили письменниці зроблено нове поховання.

Щодо творів Любові Яновської, то на сьогодні найповнішим зібранням друківаних творів самобутньої авторки є видання 1991 року, яке дає змогу скласти більш глибоке уявлення і про кількісне багатство, і про художню цінність прозового та драматичного доробку письменниці.

У листі до Олени Пчілки 1910 року вона писала, що письменник – це людина, яка «взяла на себе обов'язки письменника і виключно слугує їм, яка вважає своїм обов'язком сказати слово з приводу всякого випадку, факту чи події».

ЛІТЕРАТУРА:

ЯНОВСЬКА Л.О. Твори : у 2-х т. [Текст] /Любов Яновська; упоряд. та авт. передм., приміт. Н.М.Шумило. – К.: Дніпро, 1991. –

ДЕМЧЕНКО Т.П., Онищенко В.І. Життєвий шлях та творчість Любові Яновської [Текст] /Тамара Демченко, Валентина Онищенко //Жінки Чернігівщини: історія і сучасність. Жінки на порозі третього тисячоліття: Матеріали обл. наук. – практ. конф. – Чернігів, 1999. – С. 51 – 56.

ДРУЖБИНСЬКИЙ В. Пам'яті загиблих могил, діагноз: скорботна байдужість [Текст] /Валерій Дружбинський //Дзеркало тижня. – 2003. – 29 листоп. – 5 груд.

ЖУКОВА К. Духовні пошуки української інтелігенції у переддень революції 1905 року за мелодрамою Л.Яновської „Без віри” [Текст] /К. Жукова //Київ. старовина. – 2005. – № 6. – С. 107 – 111.

СІНЬКО Г.Ю. Любов Яновська : (життя і літ. діяльність) [Текст] /Г.Сінько. – К., 1962. – 95 с.

ЯНОВСЬКА Любов (30.07.1861 – 1933) – письменниця [Текст] //Українська література у портретах і довідках: Давня літ. – літ. XX ст.: Довідн. – К., 2000. – С. 348 – 349.